

MIJLOACELE DE APĂRARE ALE PĂRĂTULUI ÎN CADRUL ACȚIUNII CIVILE

Maxim BÎZDÎGA

Universitatea Tehnică din Moldova

Abstract: *This article deals with the subject of the defendant's defense in the civil action against him. It is well-known that once the rights and legal interests of the natural or legal person have been violated, the latter may resort to the defense of their rights through both extrajudicial and judicial proceedings. In this respect, the legislator offers the defendant the opportunity to defend himself against the actions taken by the applicant, the defendant not having a passive role in the civil action brought against him. Thus, such means as the reference and the counter-action are discussed, while the structure of these civil procedural acts is also approached.*

Keywords: *civil proceedings, civil action, plaintiff, defendant, reference, counter-action, defense.*

Acțiunea civilă este mijlocul legal și cel mai important de apărare a drepturilor și intereselor legale, ocrotite de lege, prin intermediul căreia se inițiază activitatea instanței de judecată pe rolul căreia se află o anumită cauză.

Cererea de chemare în judecată fiind parte componentă a acțiunii civile, servește a fi un mijloc de apărare a persoanei căreia i-a fost lezat un drept sau interes legal. Persoana care înaintează o acțiune în instanța de judecată este denumită *reclamant*, iar persoana împotriva căreia este înaintată acțiunea este denumită *pârât*.

În cererea de chemare în judecată, reclamantul indică *circumstanțele de fapt* și *circumstanțele de drept* pe care își întemeiază pretențiile.

Pentru a nu deține un rol pasiv în acțiunea intentată împotriva sa, legiuitorul oferă pârâtului astfel de căi de apărare cum ar fi *referința și acțiunea reconvențională*. Aceste căi de apărare reprezintă rigori legale care au menirea de a desfășura un proces civil în care părțile să aibă posibilitatea de a-și formula, argumenta și dovedi poziția în proces, de a-și expune opinia vis-a-vis de orice problemă de fapt și de drept ce are legătură tangențială cu cauza examinată.

Articolul 26 din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova prevede: *Procesele civile se desfășoară pe principiul contradictorialității și egalității părților în drepturile procedurale. Egalitatea părților în drepturile procedurale este garantată prin lege și se asigură de către instanță prin crearea posibilităților egale, suficiente și adecvate de folosire a tuturor mijloacelor procedurale pentru susținerea poziției asupra circumstanțelor de fapt și de drept, astfel încât nici una dintre părți să nu fie defavorizată în raport cu cealaltă* [2,art.26].

1. Referința

Legislația în vigoare nu reglementează noțiunea de *referință*, însă prin referință se subînțelege un act procesual ce urmează a fi depus de către pârât în instanță, referința având un rol de combatere sau de expunere a obiecțiilor la cererea de chemare în judecată care a fost depusă de către reclamant.

Precum a fost menționat supra, pentru a nu defavoriza una dintre părți în raport cu cealaltă, în cadrul pregătirii pricinii pentru dezbateri judiciare, judecătorul stabilește data până la care pârâtul urmează să prezinte în judecată referința și toate probele necesare în vederea combaterii pretențiilor aduse de către reclamant. La fel, legiuitorul menționează că depunerea referinței este obligatorie, în cazul nedepunerii referinței în termenul acordat de către judecător, instanța va examina cauza bazându-se pe materialele anexate la dosar. Neprezentarea referinței în termeni stabiliți nu va împiedica soluționarea pricinii în baza materialelor anexate la dosar.

Totodată, Codul de procedură civilă prevede expres care este conținutul unei referințe ce urmează a fi prezentată în judecată. Astfel, art.186 alin.(3) din Codul de procedură civilă reglementează următoarele elemente de conținut ale referinței: *instanța la care se depune referința, numele sau denumirea reclamantului și revendicările lui, răspunsul la pretențiile de fapt ale acțiunii și probele aduse împotriva fiecărei revendicări, alte date importante pentru soluționarea pricinii, precum și demersurile pârâtului.*

Obiecțiile prezentate în referință sunt de două tipuri [4,pct.3]:

- **Obiecțiile material juridice** ale pârâtului sunt îndreptate spre combaterea dreptului la admiterea acțiunii și urmărește respingerea pretențiilor materiale ale reclamantului, contestând împrejurările de fapt sau de drept înainte de reclamant.

- **Obiecțiile procesual juridice** sunt îndreptate spre combaterea dreptului la intentarea acțiunii și reprezintă declarații prin care pârâtul invocă lipsa dreptului pentru pornirea sau desfășurarea de mai departe a procesului, de aceea se exclude posibilitatea examinării pricinii de către instanță.

Prin posibilitatea acordată pârâtului de a-și expune poziția vis-a-vis de cererea de chemare în judecată se realizează respectarea principiilor fundamentale prevăzute de normele procedurii civile, astfel fiind creată posibilitatea egală cât reclamantului, atât și pârâtului de a ”vărsa lumina” asupra cauzei examinate de instanță.

2. Acțiunea reconvențională

Dacă prin intermediul referinței pârâtul se poate apăra într-un mod strict defensiv, urmând ca acțiunea reclamantului îndreptată asupra sa să eșueze, adică să fie respinsă ca fiind neîntemeiată, abuzivă sau nefondată, prin *acțiunea reconvențională* pârâtul se apără în mod ofensiv, formulând în acest sens pretenții proprii față de reclamant.

Deși legiuitorul nu denuște într-un fel anume pârâtul care depune acțiunea reconvențională, doctrina deseori folosește sintagma de *reconvenient* sau *pârât – reconvenient* [1,p.45].

Acțiunea reconvențională la fel este o acțiune civilă depusă de către pârât împotriva reclamantului, adică împotriva acțiunii inițiale. Fiind analizat subiectul abordat prin prisma Codului de procedură civilă, constatăm faptul că acțiunea reconvențională ca și referința este reglementată expres de legea organică menționată.

Articolul 172 alin.(1) din Codul de procedură civilă prevede că *până la începerea dezbatelor judiciare, pârâtul are dreptul să intenteze împotriva reclamantului o acțiune reconvențională pentru a fi judecată odată cu acțiunea inițială.*

Este de reținut importanța acțiunii reconvenționale și anume: prin intentarea acesteia pârâtul este ”scutit” de examinări îndelungate a pretențiilor sale în cazul în care acesta se adresează cu o acțiune separată după examinarea acțiunii inițiale depuse de reclamant. Totodată, fiind examinate într-un proces pretențiile cât a reclamantului, atât și a pârâtului prezentate în acțiunea reconvențională, ajungem în situația în care are loc un proces just, obiectiv, echitabil, ca final având loc emiterea unui act de dispoziție al instanței ce este obiectiv și care conține soluții pentru pretențiile ambelor părți.

Reieșind din cele menționate putem sublinia trăsăturile specifice acțiunii reconvenționale:

- este specifică doar pârâtului care ulterior capătă o dublă calitate (pârât - reclamant);
- se intentează în cadrul într-un proces care deja a fost pornit;
- fiind admisă, acțiunea reconvențională se examinează în paralel cu acțiunea inițială a reclamantului.

La fel este de menționat că, intentarea unei acțiuni reconvenționale asigură evitarea pronunțării unei hotărâri judecătorești contradictorii și care va fi imposibil de executat.

Pe lângă avantajele enumerate, acțiunea reconvențională înregistrează și careva dezavantaje. În acest caz, se creează situația în care se dublează volumul pretențiilor ce urmează a fi examinate, povara revenind judecătorului care urmează să examineze circumstanțe de fapt și de drept pe marginea a două acțiuni intentate. Deseori pot fi înregistrate cauze când, din cauza volumului mare de pretenții ce urmează a fi examinate, se încalcă termenul rezonabil de judecare a cauzei, această situație la fel fiind atribuită în lista dezavantajelor acțiunii reconvenționale.

Legislația în vigoare reglementează și lista exhaustivă a cauzelor în care acțiunea reconvențională poate fi intentată. Articolul 173 alin.(1) din Codul de procedură civilă indică că *judecătorul primește acțiunea reconvențională dacă: a) aceasta urmărește compensarea pretenției inițiale; b) admiterea ei exclude, total sau parțial, admiterea acțiunii inițiale; c) ea și acțiunea inițială sunt în conexiune, iar judecarea lor simultană ar duce la soluționarea rapidă și justă a litigiilor.*

De exemplu: locatorul depune o cerere de chemare în judecată împotriva locatarului privind încasarea sumei de bani ce constituie suma pentru chiria lunară prevăzută în contractul de locațiune, locatarul la rândul său depune o acțiune reconvențională prin care demonstrează că locatorul la fel se obligă să achite în beneficiul locatarului o sumă de bani pe care cel din urmă le-a suportat cu titlul de reparație efectuată în imobilul locatarului, astfel putem crea situația unei compensări, adică datoria cât a locatarului atât și locatorului se stinge prin compensare. Aceasta fiind unul din exemple care reprezintă avantajele acțiunii reconvenționale.

Revenind la temeiurile depunerii cererii reconvenționale și anume la *compensarea pretențiilor*, este important ca la momentul depunerii acțiunii reconvenționale, pârâtul se obligă să se ghideze de prevederile Codului civil al R.M. ce țin de stingerea obligațiilor prin compensare. Însăși prin termenul de compensare se desemnează situația în care are loc stingerea reciprocă a unei obligații și a unei creanțe opuse, certe, lichide și exigibile. Fiind raportată la temeiul admiterii acțiunii reconvenționale, compensarea servește drept mijloc de apărare a pârâtului împotriva acțiunii inițiale, astfel fiind admise ambele acțiuni, cât a reclamantului inițial atât și a pârâtului, fiind compensate ambele obligații ale părților. Totodată la depunerea cererii reconvenționale,

pârâtul trebuie să țină cont de faptul dacă acțiunea sa nu se încadrează în unul din temeiuri prevăzute de Codul civil al R.M. care exclude posibilitatea de a stinge obligația sa prin compensare, or potrivit articolului 659 alin.1 Cod civil R.M. nu este admisă compensarea creanțelor [3, art.659]:

- cu termenul de prescripție expirat; această regulă nu se aplică în cazul în care termenul de prescripție a expirat după data la care creanța al cărei termen de prescripție a expirat putea fi compensată;
- privind repararea prejudiciului cauzat prin vătămarea sănătății sau prin cauzarea morții;
- privind plata pensiei alimentare;
- privind întreținerea pe viață;
- dacă obiectul prestației este un bun insesizabil;
- când obligația s-a născut dintr-o faptă ilicită intenționată;
- în alte cazuri prevăzute de lege;

Referitor la temeiul depunerii acțiunii reconvenționale prevăzut în art.173 alin.(1) lit.b), și anume că *admiterea acțiunea reconvenționale exclude, total sau parțial, admiterea acțiunii inițiale* menționăm în raport cu primul temei unde va avea loc admiterea sau respingerea ambelor acțiuni, în al doilea caz se urmărește admiterea totală sau parțială a acțiunii reconvenționale care va avea ca efect respingerea acțiunii inițiale, în acest sens instanța va acorda câștig de cauză doar unei părți.

Legea procesual civilă a Republicii Moldova admite și posibilitatea excluderii parțiale a celor două acțiuni civile. Adică, pentru a accepta spre examinare o acțiune reconvențională, este suficientă doar excluderea parțială a acțiunii principale. Instanța de judecată va trebui să primească spre examinare acțiunea reconvențională într-un asemenea caz. Refuzul de a primi spre examinare acțiunea reconvențională în baza art.173 alin.(1) lit.b) din Codul de procedură civilă, este inadmisibil din mai multe motive: 1) *se va încălca dreptul pârâtului la apărare*; 2) *există riscul să apară două hotărâri ale instanței de judecată care să nu se poată concilia (hotărâri contradictorii)*. Din aceste considerente legiuitorul indică în art.173 alin.(2) „Dacă, în cazurile menționate la alin.(1) lit.a) și c), se constată că numai acțiunea principală poate fi judecată, instanța o judecă separat”. E lesne de observat că lit.b) în art.173 alin.(2) din Codul de procedură civilă nu este prevăzută, deci separarea acestor acțiuni sau refuzul de a primi spre examinare pe cea reconvențională sunt contrare legii [1, p.47].

Ca urmare, ultimul temei de depunere a cererii reconvenționale prevăzut în art.173 alin.(1) lit.c) din Codul de procedură civilă prevede că pârâtul poate intenta acțiunea reconvențională atunci când ea este în tangență sau în conexiunea cu acțiunea inițială. După cum am menționat anterior în context, acțiunea reconvențională poate avea ca avantaj examinarea rapidă și justă a pretențiilor ambelor părți, iar conexiunea pretențiilor reclamantului și pârâtului se rezumă la faptul că ele rezultă din același raport juridic.

Legiuitorul a prevăzut și modalitatea de examinare a pretențiilor părților în cazul în care conexiunea dintre pretențiile reclamantului și a pârâtului nu este întrunită, astfel potrivit art.261 lit.h) din Codul de procedură civilă, la cererea participanților la proces, instanța poate suspenda procesul în cazul în care pricina nu poate fi judecată înainte de soluționarea unei alte pricini conexe [2, art.261].

Ce ține de condițiile de formă și de conținut ale cererii reconvenționale, este de menționat că acestea îi sunt aplicabile regulile generale specifice unei cereri de chemare în judecată. Lista exhaustivă a elementelor care trebuie să conțină o cerere de chemare în judecată este reglementată de art.166 alin.(2) din Codul de procedură civilă. Astfel, în cererea de chemare în judecată se indică:

- instanța căreia îi este adresată cererea;
- numele sau denumirea reclamantului, domiciliul ori sediul lui, numărul de identificare de stat (IDNO) – pentru persoane juridice și întreprinzători individuali și numărul de identificare personal (IDNP) – pentru persoane fizice; dacă reclamantul este o persoană juridică, datele bancare, numele reprezentantului și adresa lui, în cazul în care cererea se depune de reprezentant dacă reclamantul locuiește în străinătate, adresa din Republica Moldova unde urmează a i se face comunicările despre proces;
- numărul de telefon, numărul de fax, poșta electronică sau alte date de contact ale reclamantului;
- numele sau denumirea pârâtului, domiciliul ori sediul lui;
- numărul de telefon, numărul de fax, poșta electronică sau alte date de contact ale pârâtului, în cazul în care reclamantul dispune de aceste date;
- numele, prenumele, adresa, numărul de telefon, numărul de fax, poșta electronică sau alte date de contact ale reprezentantului reclamantului;
- esența încălcării sau a pericolului de încălcare a drepturilor, libertăților sau intereselor legitime ale reclamantului, pretențiile lui;

- circumstanțele de fapt și de drept pe care reclamantul își întemeiază pretențiile și probele de care acesta dispune în momentul depunerii cererii;
- pretențiile reclamantului către pârât;
- valoarea acțiunii, dacă aceasta poate fi evaluată;
- date despre respectarea procedurii de soluționare prealabilă a litigiului pe cale extrajudiciară dacă pentru un astfel de litigiu îndeplinirea procedurii este prevăzută de lege sau de contractul părților;
- documentele anexate la cerere.

În concluzie menționăm că acțiunea reconvențională este un mijloc facultativ de apărare a pârâtului, aceasta fiind depusă doar în cazurile expres prevăzute, pe când referința este un act procesual pe care pârâtul se obligă să îl prezinte instanței în termeni stabiliți. Deci referința și acțiunea reconvențională reprezintă două căi legale de apărare a pârâtului împotriva acțiunii intentate de către reclamant. Astfel, pârâtului fiind atribuit un rol activ în soluționarea unei cauze prin formularea și argumentarea poziției în proces.

Bibliografie:

1. Belei Elena, Buhnaci Virgiliu, *Revista Institutului Național al Justiției – Acțiunea reconvențională în procesul civil al Republicii Moldova*, nr.4, 2014.
2. Cod de procedură civilă al Republicii Moldova, nr.225 din 30.05.2003, Monitorul Oficial nr.130-134/415 din 21.06.2013.
3. Cod civil al Republicii Moldova, nr.1107 din 06.06.2002, Monitorul Oficial nr.82-86/661 din 22.06.2002.
4. <https://dreptmd.wordpress.com/cursuri-universitare/drept-procesual-civil-partea-general/actiunea-civila/> [Accesat: 30 noiembrie 2017].